

Specializace: Poradenství, diagnostika a intervence u jedinců s narušenou komunikační schopností a sluchovým postižením 1

(jaro 2016)

Vyučující: *PhDr. Lenka Doležalová, Ph.D. (část surdopedická)*

Organizace výuky:

- 10.3. - úvodní setkání, informace k průběhu semestru, požadavky vyučujícího, náplň předmětu, zadání samostatných prací, informace k praxím, apod.
- 2.4. – uč. 52, čas: 8.30 – 14.30 hod.
- 23.4. – uč. 52, čas: 8.30 – 14.30 hod.
- 19.5. – test / písemná část zkoušky
- přednášky externistů – viz informace v mailu
- zkouškové období – ústní část zkoušky, individuální přihlášení přes IS
- praxe: 25.4.-6.5. – 2 týdny (1 týden logopedická praxe, 1 týden surdopedická praxe)

Požadavky:

- aktivní účast ve výuce
- vytvořit seznam prostudované literatury + anotace 2 odborných publikací k vybraným tématům
- samostatný úkol:

Individuální volba ze tří následujících možností:

1. výroba pomůcky, která bude využitelná při logopedické péči u dítěte s postižením sluchu
2. hodnocení existující pomůcky (hry) užívané při logopedické péči u dítěte s postižením sluchu v praxi
3. hodnocení softwaru či multimediální pomůcky užívané při logopedické péči u dítěte s postižením sluchu

Pozn. Při jakékoli volbě je nutné použít přiložený formulář k popisu dané pomůcky a zhodnocení jejího využití.

- Zpracování stručné případové studie reflektující dosaženou úroveň komunikačních dovedností a jazykových kompetencí jedince se sluchovým postižením (v jakémkoli věku, dle místa konání praxe) – bude součástí deníku z praxe.

Okruhy:

1. Terminologická východiska oboru surdopedie – vymezení základních pojmů - obor, cíl, metody, mezioborové vztahy, předmět zájmu oboru surdopedie
2. Historický vývoj péče o jedince se sluchovým postižením - průkopníci vzdělávání neslyšících (obd. 16. – 17. století), rozvoj institucí, ústavů a škol pro sluchově postižené, vývoj koncepcí vyučování, milánský kongres, péče o jedince se sluchovým postižením ve 20. století v českých zemích, osobnosti ve světě osob se sluchovým postižením
3. Sluch - anatomie a fyziologie sluchového ústrojí, význam sluchu, důsledky sluchového postižení
4. Klasifikace a etiologie sluchového postižení - faktory negativně ovlivňující vývoj sluchového ústrojí.
5. Osobnost jedince se sluchovým postižením, psychologické zvláštnosti.
6. Diagnostika sluchových vad - diagnostika sluchového postižení, objektivní a subjektivní sluchové zkoušky, screeningové vyšetření sluchu, depistáž, preventivní prohlídky.
7. Řeč u jedinců se sluchovým postižením - ontogeneze řeči, stádia vývoje řeči u jedinců se sluchovým postižením, přípravné období a vlastní vývoj řeči u dítěte se sluchovým postižením ve slyšící a neslyšící rodině, jazykové roviny.
8. Logopedická péče u jedinců se sluchovým postižením - charakteristika mluveného projevu osob se sluchovým postižením, individuální logopedická péče, včasná sluchově-řečová výchova, vyvozování hlásek, rozvoj lexikální a gramatické stránky řeči, globální čtení, individuální logopedická péče v poradenských a školských zařízeních pro sluchově postižené, kompenzační a logopedické pomůcky užívané při rehabilitaci u jedinců s postižením sluchu
9. Český jazyk v komunikaci neslyšících - mluvená řeč, psaná forma řeči, recepce psaného textu, úprava textu pro čtenáře se sluchovým postižením, využití nových médií a internetu v komunikaci neslyšících
10. Komunikace - charakteristika a význam mezilidské komunikace, komunikační systémy osob se sluchovým postižením – přehled a popis, legislativní opatření.
11. Včasná intervence u jedinců se sluchovým postižením - raná péče, speciálně pedagogická centra, formy spolupráce s rodinou, situace rodičů dítěte se sluchovým postižením, zdravotnická péče, screening, depistáž, speciálně pedagogická diagnostika, výběr školského zařízení, včasná sluchově řečová výchova.
12. Podpůrná opatření žáky pro žáky s potřebou opory z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání

Okruhy témat k výrobě či hodnocení pomůcky pro logopedickou péči o dítě s postižením sluchu:

- Sluchová výchova – reakce na zvuk, identifikace a diferenciací zvuků, fonemický sluch, diskriminace vět
- Vyvození hlasu – vědomé používání hlasu, hlasová hygiena
- Dechová cvičení
- Rozvoj zrakového vnímání a nácvik odezírání
- Globální čtení, rozhovor, práce s deníkem
- Čtení s porozuměním a úprava textů pro SP
- Rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky
- Oromotorika
- Vyvozování hlásek, fixace a automatizace jednotlivých hlásek
- Sluchová analýza a syntéza slov, rozvoj slovní zásoby

Literatura

Adresář služeb pro sluchově postižené 2005. Praha: FRPSP, 2005. (www.frpssp.cz)

BARTOŇOVÁ, Miroslava, Pavla PITNEROVÁ, Barbora BOČKOVÁ, Lenka DOLEŽALOVÁ, Jiřina KLENKOVÁ, Lucie PROCHÁZKOVÁ, Dagmar PŘINOSILOVÁ, Petra RÖDEROVÁ, Marie VÍTKOVÁ a Věra VOJTOVÁ (2012) *Strategie vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na střední škole*. 1. Vyd. Brno: Masarykova univerzita.

DAŇOVÁ, Martina (2008) *Metodika úpravy textů pro znevýhodněné čtenáře*. Praha: Grada.

DOLEŽALOVÁ, Lenka a Lenka HRICOVÁ. Raná intervence u dětí se sluchovým postižením a u dětí s hluchoslepotou. In OPATŘILOVÁ, Dagmar, NOVÁKOVÁ, Zita et al. (2012) *Raná podpora a intervence u dětí se zdravotním postižením*. Brno: Masarykova univerzita.

DOLEŽALOVÁ, Lenka (2012) *Terciární vzdělávání studentů se sluchovým postižením v České republice*. Brno: Masarykova univerzita.

DRŠATA, Jakub, Radan HAVLÍK a kolektiv autorů (2016) *Foniatrie – Sluch*. Havlíčkův Brod: Tobiáš.

HOLMANOVÁ, Jitka (2005) *Raná péče o dítě se sluchovým postižením*. 2. vyd. Praha: Septima.

HORÁKOVÁ, Radka. Specifika vývoje a včasná pedagogická intervence u dětí se sluchovým postižením. In OPATŘILOVÁ, Dagmar (2006) *Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno: Masarykova univerzita.

HORÁKOVÁ, Radka (2012) *Sluchové postižení – úvod do surdopedie*. Praha: Portál.

HRICOVÁ, Lenka a Lenka DOLEŽALOVÁ. Specifika přístupu k dětem se sluchovým postižením a dětem s hluchoslepotou. In BARTOŇOVÁ, Miroslava a Ilona BYTEŠNÍKOVÁ et al. (2012) *Předškolní vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno: Masarykova univerzita.

HRICOVÁ, Lenka (2011) *Analýza komunikačních kompetencí žáků a učitelů na základních školách pro žáky se sluchovým postižením v České republice a v Německu*. Brno: MU.

HRONOVÁ, A.nna a Jitka MOTEJZÍKOVÁ (2002) *Raná komunikace mezi matkou a dítětem*. Praha: FRPSP.

HRUBÝ, Jaroslav (1997, 1998) *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. a 2. díl. Praha: Septima, 1997, 1998.

JABŮREK, Josef (1998) *Bilingvální vzdělávání neslyšících*. Praha: Septima.

JARNÍKOVÁ, Ivana (2005). *Eliška – příběh hluchoslepe holčičky*. 1. vyd. Praha: Společnost pro ranou péči.

JAROŠOVÁ, Jindra (1991) *Via lucis*. 1. vyd. Praha: Fokus.

JUNGWIRTHOVÁ, Iva (2015) *Dítě se sluchovým postižením v MŠ a ZŠ*. Vydání první. Praha: Portál.

KOMORNÁ, Marie (2008) *Psaná čeština českých neslyšících – čeština jako cizí jazyk*. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka.

KRAHULCOVÁ, Beáta (2014) *Komunikační systémy sluchově postižených*. Praha: Beakra.

- LANGER, Jiří (2007) *Komunikace osob se sluchovým postižením* (DVD). Olomouc : UP PdF,
- LANGER, Jiří a Václav PTÁČEK, Karel DVOŘÁK (2004) *Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk* (DVD, 4 díly). Olomouc: UP PdF
- LANGER, Jiří a Eva SOURALOVÁ, Radka HORÁKOVÁ (2006) *Taktilní znakový jazyk pro hluchoslepé, 1. díl výukového CD-ROMu*, vyd. o.s. LORM, Praha.
- LANGER, Jiří a Eva SOURALOVÁ, Radka HORÁKOVÁ (2009) *Taktilní znakový jazyk pro hluchoslepé, 2. díl výukového CD-ROMu*, vyd. o.s. LORM, Praha.
- LANGER, Jiří a Eva SOURALOVÁ, Radka HORÁKOVÁ (2010). *Taktilní znakový jazyk – Manuál a CD-ROM k výuce a studiu*, vyd. o.s. LORM, Praha.
- LEJSKA, Mojmír (2003) *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido.
- LEONHARDT, Annette (2001) *Úvod do pedagogiky sluchovo postižených*. Bratislava: Sapiencia.
- NOVÁK, Alexej (1994). *Foniatrie a pedaudiologie I. Poruchy komunikačního procesu způsobené sluchovými vadami*. Praha.
- LUDÍKOVÁ, Libuše (2001) *Edukace hluchoslepeho dítěte raného věku*. 1. vyd. Olomouc: UP.
- LUDÍKOVÁ, Libuše (2000). *Vzdělávání hluchoslepých I*. 1. vyd. Praha: Scientia.
- LUDÍKOVÁ, Libuše (2001). *Vzdělávání hluchoslepých III*. 1. vyd. Praha: Scientia.
- NOVÁK, Alexej (1997) *Foniatrie a pedaudiologie II. Základy fyziologie a patofyziologie řeči, diagnostika a léčba poruch řeči*. Praha.
- PITNEROVÁ, Pavla (2014) *Role komunikace v procesu integrace žáka se sluchovým postižením*. Brno: MU.
- POTMĚŠIL, Miloň (1999) *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna.
- POTMĚŠIL, Miloň (2002) *Všeobecný slovník českého znakového jazyka A-N*. Praha: Fortuna.
- POTMĚŠIL, Miloň (2004) *Všeobecný slovník českého znakového jazyka O-Ž*. Praha: Fortuna.
- POTMĚŠIL, Miloň (2003) *Čtení k surdopedii*. Olomouc: UP.
- POTMĚŠIL, Miloň a kolektiv (2012) *Diagnostické domény pro žáky se sluchovým postižením. Katalog míry posuzování míry speciálních vzdělávacích potřeb*. II. část. Olomouc: UP.
- ROUČKOVÁ, Jarmila (2011) *Cvičení a hry pro děti se sluchovým postižením: praktické návody a důležité informace*. Vyd. 2. Praha: Portál.
- SLÁNSKÁ BÍMOVÁ, Petra a Lenka OKROUHLÍKOVÁ (2008). *Rysy přirozených jazyků. Český znakový jazyk jako přirozený jazyk. Lexikografie. Slovníky českého znakového jazyka*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka.
- SOURALOVÁ, Eva (2000). *Vzdělávání hluchoslepých II*. 1. vyd. Praha: Scientia.
- SOURALOVÁ, Eva (2002) *Čtení neslyšících*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého.
- SVOBODOVÁ, Karla (1997) *Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem*. 1. vyd. Praha: Septima.

SEIDLOVÁ MÁLKOVÁ, Gabriela a Filip SMOLÍK (2014) *Diagnostická baterie pro posouzení vývoje jazykových znalostí a dovedností dětí předškolního věku*. Praha: Grada.

SMOLÍK, Filip a Gabriela SEIDLOVÁ MÁLKOVÁ (2014) *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku*. Praha: Grada.

ŠTĚRBOVÁ, Dana a kol. (2005) *Hluchoslepotu – lidé s ní a kolem ní*. 1. vyd. Olomouc: UP.

ŠEDIVÁ, Zoja (2006) *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. Praha: Septima.

ŠLAPÁK, Ivo a Petra FLORIÁNOVÁ (1999). *Kapitoly z otorinolaryngologie a fonotrie*. Brno: Paido.

ŠLAPÁK, Ivo a kolektiv. (2013) *Dětská otorinolaryngologie*. Praha: Mladá fronta.

VÁGNEROVÁ, Marie (2004) *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál.

VYSUČEK, Petr (2008b) *Prstová abeceda v českém znakovém jazyce – praktická cvičení (DVD)*. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka.

DVD - Raná komunikace v neslyšící rodině - návodná pomůcka pro slyšící i neslyšící rodiče, jak postupovat při výchově jejich dítěte se sluchovým postižením. DVD obsahuje videoukázky komunikace neslyšících maminek s jejich neslyšícími dětmi, komentáře ukázek, užitečné rady pro výchovu dětí v raném věku, vyprávění maminek o jejich zkušenostech, atd. (www.frpsp.cz)

INTERNETOVÉ ODKAZY:

www.cktjzj.com

www.ruce.cz

www.ticho.cz

www.globalni-cteni.cz

www.predskolaci.cz

www.vymolova.cz/#!ulita

www.weblík.cktjzj.com

www.eliska.cz

<http://www.i-sen.cz/home>

<http://www.i-logo.cz>

<http://www.cochlear.com/wps/wcm/connect/au/home/support/rehabilitation-resources>

<http://www.jtc.org/services/parent-distance-education>

<http://www.medel.com/us/bridge-downloads>

<https://thelisteningroom.com/>

<http://www.asha.org/>

<http://firstwords.fsu.edu>

<http://laboratorium.detskarec.sk>

ČASOPISY: Speciální pedagogika, Gong, INFO Zpravodaj, Doteky